

Gaziantep yöresi'nin kültüründen bir parça: Aşık kemiği oyunu**Pelin AVCI¹ Muhsin HAZAR² Ömer Tarkan TUZCUOĞULLARI³ **¹Dokuz Eylül Üniversitesi Necat Hepkon Spor Bilimleri Fakültesi, İzmir, Türkiye²Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye³Gaziantep Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Gaziantep, Türkiye**Araştırma Makalesi/Research Article****DOI:** 10.5281/zenodo.10060581

Gönderi Tarihi/Received:

Kabul Tarih/Accepted:

Online Yayın Tarihi/Published:

26.09.2023

09.10.2023

15.11.2023

Özet

Geleneksel çocuk oyunları, özellikle çocuklar tarafından ve çocuklara yönelik olarak gerçekleştirilen benzersiz bir etkinlik repertuarı sunmaktadır. Geleneksel çocuk oyunları toplumun gelenek ve göreneklerini yansıtmayı, oyunların aktarımı, unutulmaması, gelecek nesillerin faydalanması açısından değer taşımaktadır. Bu oyun 2003-2015 yılları arasında yapılan bir derleme örneğidir. Gaziantep yöresinde oynanan geleneksel çocuk oyunlarından biri olan Aşık Kemiği Oyunu'nu günümüz toplumuna tanıtmak amacıyla yapılmıştır. Gaziantep il merkezi ve çevresine ait olan Şehit Kamil, Araban, Körkün, Şahinbey gibi yerlerde yaşayan kaynak kişilerden derleme yapılmıştır. Çalışmaya Gaziantepli olmayan kişiler dahil edilmemiştir. Araştırmada toplam 54 katılımcı tecrübe ve bilgilerini aktarmıştır. 32 kaynak kişi, çalışmada anlatılan aşık oyunundan bahsetmiştir. 22 kişi ise bu oyunun farklı versiyonlarından örnekler vermişlerdir. 17 katılımcının görüşme formu araştırmada kullanılmıştır. Bu araştırma, bilgi alınan kişi sayısı ve aktarım yapılan yöre ile sınırlandırılmıştır. Elde edilen formların bir bütün haline getirilip oluşturulmasında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Formlar değerlendirilip içerik analizi yapıldıktan sonra aşık kemiği oyunu kurallı bir bütün olarak literatüre katkı sağlaması amacıyla yazıya aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aşık kemiği oyunu, geleneksel çocuk oyunları, derleme**A piece of Gaziantep region's culture: Aşık bone game****Abstract**

Traditional children's games offer a digital repertoire of activities, especially by and for children. Traditional children's games are valuable in terms of reflecting the traditions and customs of society, transferring the games, not forgetting them, and benefiting future generations. This game is an example of a compilation made between 2003-2015 and it was made to introduce The Aşık Bone Game, which is one of the traditional children's games played in Gaziantep region, to today's society. Compilation was made from the source people living in places such as Şehit Kamil, Araban, Körkün, Şahinbey, which belong to the city center of Gaziantep and its surroundings. Non-Gaziantep residents were not included in the study. A total of 54 participants shared their experience and knowledge in the research. 32 source people mentioned The Aşık Bone Game described in the study. 22 people gave examples of different versions of this game. the interview form of 17 participants was used in the research. This research is limited to the number of people from whom information was obtained and the region where the transfer was made. The content analysis method was used in the transformation and creation of the obtained forms into a whole. After the forms were evaluated and content analysis was carried out, The Aşık Bone Game was transferred to the article in order to contribute to the literature as a regular whole.

Keywords: Aşık bone game, traditional children games, compilation**Sorumlu Yazar/Corresponded Author:** Pelin AVCI, **E-posta/e-mail:** avcipelin.1987@gmail.com

Bu çalışma, 18. Uluslararası Spor Kongresi, özet bildirisi olarak yayınlanmıştır.

GİRİŞ

Geleneksel çocuk oyunları, özellikle çocuklar tarafından ve çocuklara yönelik olarak gerçekleştirilen benzersiz bir etkinlik repertuarı sunmaktadır. Rekreatif faaliyetleri büyük ölçüde etkileyen sömürgeleştirme ve Batılılaşma girişimlerinin etkisiyle geleneksel oyunların yavaş yavaş yok olduğu görülmektedir (Madondo & Tsikira, 2022). Geleneksel oyunlar çok eski zamanlardan beri nesiller boyu sürdürülmüştür ve her zaman sosyalleşme veya etkileşimde normların/kuralların geliştirilmesiyle bağlantılıdır (Ramayenda, 2020). Geleneksel oyunlar sadece eğlence amaçlı oynanmaz. Uzun zaman önce, yerel oyunlar çocuklara çevrelerini anlama ve daha sonraki yaşamları için gerekli becerileri geliştirme fırsatları sunuyordu. Çocukların oyun etkinliklerinin bir listesini derlemek kolay olsa da, çocukların çevresini tanımlamak ve onların oyunbaz doğalarını ve oyunlara olan ilgilerini göz ardı etmek oldukça zordur. Küçük çocuklar ırkları, dilleri veya etnik kökenleri ne olursa olsun doğal olarak oyunbazdırlar. Aslında oynamak için bir dile ihtiyaçları yok. Oyun onların diğer çocuklarla kolayca ilişki kurmak için kullandıkları doğuştan gelen bir araçtır. Örneğin, hiçbir oyuncağın bulunmadığı halka açık bir yere götürülen tamamen yabancı iki küçük çocuk, yine de oyun yoluyla iletişim kurmanın kendi yolunu bulabilir (Mutema, 2013).

Kültür tüm toplumların günlük sosyal hayatlarını biçimlendirmesiyle oluşan değerler bütününden ortaya çıkan bir olgudur (Solmaz & Aydın, 2012). Birçok toplumun kendi milli değerlerini oluşturması onu diğer toplumlardan farklı bir yapıya dönüştürmektedir (Horak, 1993). Bu farklılığın oluşmasında katkı sağlayan öğelerden olan, insanlık tarihinin başlangıcından beri var olduğu tahmin edilen geleneksel oyunlar ve sporlar Türk kültüründe sosyal yapı içerisinde her zaman anlamlı bir yere sahip olmuştur (Türkmen, 2017). Günümüzde oynanan oyunların birçoğu eski çağlarda oynanan oyunların devamı niteliğindedir. Aşık kemiği oyunları da bu oyunlardan bir tanesidir. Oyunlarda kullanılan temel malzemelerden yaygın olanlarından birisi de taşlardır. Taş kullanılmadığında farklı malzeme olarak aşık kemiklerinin kullanıldığı görülmektedir (Tuğrul ve ark., 2014). En az iki kişi arasında oynanan oyunun farklı versiyonları da mevcuttur.

Eski şamanlarda da görülen aşık kemiği oyunu farklı coğrafi konumlarda da şekillenerek günümüze kadar aktarılmıştır. Falcılığın yanı sıra, bir oyun olarak da kullanıldığı düşünülen aşık kemiklerinin ilk örneklerine Konya Çatalhöyük, Neolitik Dönem ve Geç Hitit Uygarlığı krallıklarından Karkamış yani Gaziantep'te rastlanmıştır. Bunun yanı sıra Kahramanmaraş'ta yapılan kazılarda da yine bu kemiklere ulaşılmıştır. Yunan ve Roma dönemlerinde yer alan yazılı belgelerde aşık kemiği oyununun yer alması ve kurallarından söz

edilmiş olması yine bu oyunun çok eski tarihlere dayanması ve birçok toplum kültüründe yer almış olması bakımından değerli görülmektedir (Gül ve ark., 2018).

Geçmişten günümüze aktarılan bu oyunların gelecek nesillere de doğru aktarılması ve onların da bu değerleri yaşatması, faydalanması açısından bizlere sorumluluklar düşmektedir. Teknolojik çağı yaşadığımız, fiziksel aktiviteden uzaklaştığımız, bilgisayar, tablet gibi cihazlarla geçirdiğimiz vakitlerimizi bu tür geleneksel ve kültürel oyunlarımızla daha verimli hale getirebiliriz. Unutulmamalıdır ki toplumlar kültürleriyle vardır.

Bu araştırmanın amacı; geçmiş yıllarda oynanan geleneksel oyunlarımızı gelecek nesillere aktarmak ve kültürel değerlerimizin korunmasını sağlamaktır.

YÖNTEM

Araştırma grubu

Veriler Gaziantep'in farklı yörelerinde ikamet eden kaynak kişiler aracılığıyla toplanmıştır. Çocukluğunda Aşık kemiği oyunlarını oynayan 54 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 32 kaynak kişi, çalışmada anlatılan aşık oyunundan bahsetmiştir. 22 kişi ise bu oyunun farklı versiyonlarından örnekler vermişlerdir. Aynı oyunları anlatan 17 katılımcının görüşmeleri çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması görüşmelerin yapıldığı tarihlerde altmış yaşın üzerindedir. Verileri toplama yılları 2003 ile 2015 yılları arasında gerçekleşmiştir.

Veri toplama araçları

Bu araştırmada öncelikle oyun derleme formu ve açık uçlu görüşme soruları hazırlanmıştır. Oluşturulan formda kaynak kişinin ismi, doğum yeri ve tarihi, ikamet adresi, derleme tarihi ve kişinin mesleği, oyunun adı ve kurallarına yer verilmiştir.

Verilerin toplanması ve analizi

Bu kaynak kişiler ile yüz yüze görüşme tekniği ile çocukluklarında oynadıkları aşık oyunları hakkında bilgi ve tecrübelerini anlatmaları istenmiştir. Bu bilgiler de kayıt altına alınarak yazıya aktarılmıştır. Elde edilen formların bir bütün haline getirilip oluşturulmasında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Formlar değerlendirilip içerik analizi yapıldıktan sonra aşık kemiği oyunu kurallı bir bütün olarak literatüre katkı sağlaması amacıyla yazıya aktarılmıştır. Gaziantep merkezi ve beldelerinde yaşayan bireylerden alınan bilgilerin çeşitlilik oluşturması, eksikliklerin giderilmesi açısından çalışmaya katkısı olumlu olmuştur. Ancak bazı formlarda derleyen kişinin oyunu bildiği varsayılarak bazı bölüm ve kuralların

anlatımında ufak eksiklikler görülmüştür ancak diğer formlardaki açık ve ayrıntılı ifadelerin yer alması bu sınırlılığın giderilmesine yardımcı olmuştur.

BULGULAR

Aşık kemiği oyunu kuralları

Aşık “koyun ve keçilerin arka ayaklarında ki diz kapaklarında birer adet bulunan dört köşeli kemiklere aşık adı verilir”(K5). Aşıkların 2-3 yıl kullanım süresi vardır (K6). Taç Aşık (küçük aşıktan daha büyük ya da daha ağır olmalı “sakka; kurşun ya da kalay dökülerek ağırlaştırılmış aşık kemiği (K17)”). Açık alanda uygun zeminde oynanır. Her oyuncunun eşit sayıda aşıkları olmalıdır.

Genellikle erkeklerin oynadığı bir oyun olup kızlar ve erkekler karışık da oynayabilirler. En az 2 kişi ile oynanır. Takım olarak oynandığında ise 4+4 olmak üzere toplam 8 kişi ile de oynanabilir. Genellikle oyuncu sayıları çifttir (K7). Oyuna başlayanın belirlenmesi için aşık kemiği havaya atılır ve o an oyuncular çik veya say diye bağırlar. Aşık yere düşünce say (tök) ya da çik gelme durumuna göre oyuncuların sıralaması belirlenir (K8). İç içe biri büyük diğeri küçük olmak üzere oyun oynanan yere iki daire çizilir. Çizilen büyük daire 1,5 m çapında, küçüğü ise onun yarısı kadar olur (K6). Çizilen daireye 2 m uzaklıkta ya da aşıkların rastgele olarak dizildiği küçük daireye 3-5 m uzaklıkta (K12) enine bir çizgi çizilir (K10). Oyuncular daire içerisine atacakları “tuç” diğeri aşık kemiklerinden farklı olarak daha ağır olmalıdır. Ve büyük dairenin dışında bulunan oyuncular küçük dairedeki aşıkları çıkarmak amacıyla aşıklarını fırlatırlar. Oyuncu yaptığı atışla dairenin içindeki aşıklardan en az birisini daire dışına çıkarmalıdır. Aşıkları vurduğu halde daire dışına çıkaramazsa sıra diğeri oyuncuya geçer (K13). Aşıklar büyük daireden çıkarılmalıdır. Büyük daire ile küçük daire arasında kalan aşıklar tekrar küçük dairenin içerisine konulur (K14). Büyük dairenin dışına en az bir aşık çıkarılmalıdır. Büyük dairenin dışına kim aşığı çıkartmışsa o oyuncu küçük daireden çıkarılan diğeri aşıkları hemen toplar ve alır. Eğer almazsa hemen diğeri oyuncu onları alır ve sıra başkasına geçer. Oyun tüm aşıkların tamamı oyuncular tarafından kazanıldığında son bulur. Aşık kemiklerini vuramayan oyuncu oyun dışına çıkarılır. Bu oyunculara oyun sonunda kazananı 10 m sırtında taşıma cezası verilir. Kazanan oyunculara ise aşık kemikleri ödül olarak verilir (K15).

Açıklamalar

Aşık kemiği oyunu topla da oynanabilir.

Aşık kemiği işaret parmağa ilek, yukarı tök, aşağı çik, dobucı ise baş parmağa gelecek biçimde tutulur (Demir, 2015).

Grup olarak oynanan aşık kemiği oyununda daire içerisinde en çok aşık çıkararak takım oyunu kazanmaktadır (K4).

Takım oyununda dairenin içine 51 tane aşık dizilir. Dörder kişilik iki takım oyuna başlar. 26 aşığı ilk daireden çıkararak takım oyunu kazanır (K16).

Oyuna başlama şekli farklılık gösterebilmektedir ve aşık kemiği yerine bozuk para ile yazı-tura atarak da başlanabilir (K8).

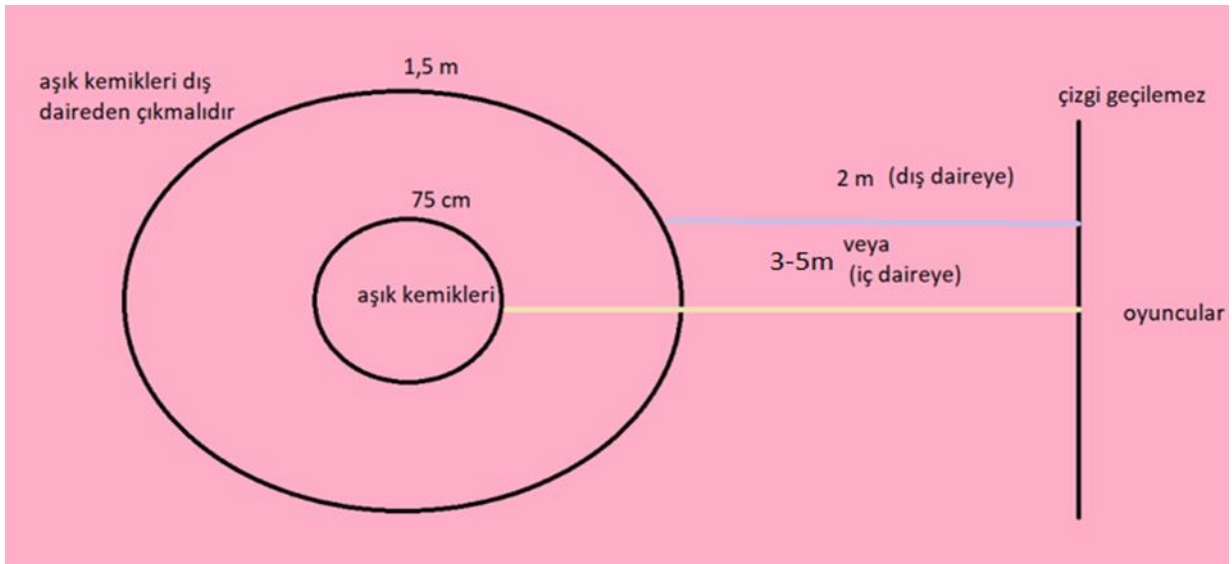
Oyuna başlama sırası kısa-uzun çöp çekilerek de belirlenebilir (K10).

Oyuna başlayacak kişinin belirlenmesinde bir oyuncu eline küçük bir taş alır ve sağ ya da sol elinin avucunun içinde diğer oyuncuların göremeyeceği şekilde saklar. Tahminde bulunan oyunculardan hangisi taşı bulursa o kişi oyuna başlar.

Oyuncular arasında oyunu iyi bilen birisi olduğunda atış avantajı onundur ve ilk atışı yapmaya hak kazanır. Ancak daire içinden aşığı çıkaramazsa rakip oyuncu istediği yerden aşığı daireye atma hakkına sahip olur. Yalnız sadece aynı mesafeden istediği yerden aşığı atabilir (K9).

Dairenin içerisine atılacak olan ağır aşık kemiği “tuç”, sarı tunçtan döküme batırılan ve eritilerek oluşturulan bir adet demir ya da kurşundan yapılan aşıktır.

Oyuncunun aşığı inek ya da dananın ayağından da olabilir. Ve oyuncunun atış yapacağı aşığını tunç ya da demirden yapmasına böylelikle gerek kalmaz (K11).

Şekil 1. Aşık kemiği oyun sahası

Şekil 2. Aşık kemiği görselleri

Şekil 3. Aşık kemiği oyunu örnekleri

SONUÇ

Geçmişte teknolojinin günümüzdeki kadar yaygın olmadığı dönemlerde bireyler eğlenmek ve güzel vakit geçirmek için geleneksel oyunlardan faydalanmışlardır. Bu oyunlardan birisi olan aşık oyunu da eldeki imkanlar doğrultusunda, hayvancılıkla uğraşılan

Atıf/ Cited in: Avcı, P., Hazar, M., & Tuzcuoğlu, Ö. T. (2023). Gaziantep yöresi'nin kültüründen bir parça: Aşık kemiği oyunu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 70-77

dönemlerde inek ve koyunların kemiklerinden aletler oluşturulmuştur. Oyun kuralları bazı bölgelerde farklılık göstererek günümüze kadar ulaşmıştır. Böylece nesiller boyunca bireylerin hayatında yer alan geleneksel oyunların, kültürümüzün de yapı taşını oluşturduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

Demir, İ. (2015). *Niğde Geleneksel çocuk oyunları ve halk bilimsel incelemesi* [Yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gül, M., Uzun, R., & Çebi, M. (2018). Türk kültürlerindeki geleneksel oyunlar ve sporlara yüzeysel bir bakış. *Turkish Studies Social Sciences*, 13(26), 655-671

Horak, R. (1993). *Futbol ve kültürü*, İletişim Yayınları.

Madondo, F., & Tsikira, J. (2022). Traditional children's games: their relevance on skills development among rural zimbabwean children age 3–8 years. *Journal of Research in Childhood Education*, 36(3), 406-420.

Mutema, F. (2013). Shona traditional children's games and songs as a form of indigenous knowledge: An endangered genre. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 15(3), 59-64.

Ramayenda, N. (2020, July). Social emotional development of early childhood through traditional games in PAUD Terpadu Hauriyah Halum City of Padang. *In International Conference of Early Childhood Education*, 13-16.

Riojas-Cortez, M. (2001). Preschoolers' funds of knowledge displayed through sociodramatic play episodes in a bilingual classroom. *Early Childhood Education Journal*, 29, 35-40.

Solmaz, B., & Aydın, B. O. (2012). Popüler kültür ve spor merkezlerine yönelik bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(4), 52-63.

Tuğrul, B., Ertürk, H. G., Özen Altınkaynak, Ş., & Güneş, G. (2014). Oyunun üç kuşaktaki değişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 27(1), 1-16.

Türkmen, M. (2017). *Türklerde spor ve oyun kültürü*, Türk Halkları Geleneksel Oyunlar Sporlar Sempozyum Kitapçığı.

Edebivizör (2019, Eylül 18). *Aşık oyunu nedir nasıl oynanır*. <https://edebivizor.com/blog/asik-oyunu-nedir-nasil-oynanir/2/>

Bilimdali (2018, Şubat 12). *Karacay-Malkar Türklerinde aşık oyunu*. <https://bilimdili.com/toplum/yasam/karacay-malkar-turklerinde-asik-oyunu/>

KAYNAK KİŞİLER

Katılımcı 1. Derleyen: Bekir ÖNER. Kaynak kişi; Halil AKARÇAY, Şiçan Mahallesi, Gaziantep, 2014.

Katılımcı 2. Derleyen: Kübra Nur UZKAN. Kaynak kişi; Süleyman Kırtan, Gaziantep, 2014.

Katılımcı 3. Derleyen: Enes KAPLAN. Kaynak kişi; Seyit Boyraz, Gaziantep, 2014.

Katılımcı 4. Derleyen: Hasan Hüseyin TANER. Kaynak kişi; Göğüp Küçük, Gaziantep, 2012.

Katılımcı 5. Derleyen: Vakkas ÇELİK. Kaynak kişi; Süleyman KAYA, Cingife Mahallesi, Gaziantep, 2003.

Katılımcı 6. Derleyen: İrem ÇARBA. Kaynak kişi; İrem Çarba, Şehitkamil, Gaziantep, 2014.

Atıf/ Cited in: Avcı, P., Hazar, M., & Tuzcuoğlu, Ö. T. (2023). Gaziantep yöresi'nin kültüründen bir parça: Aşık kemiği oyunu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 70-77

Katılımcı 7. Derleyen: Tuncer ÇOBAN. Kaynak kişi; Ramazan Koçak, Körkün, Gaziantep, 2010.

Katılımcı 8. Derleyen: Esmagül ÇARBA. Kaynak kişi; Ahmet Muhtar Ademoğlu, Şhitkamil, Gaziantep, 2012.

Katılımcı 9. Derleyen: Mithat ÇEVİK. Kaynak kişi; Mustava Çevik, Araban, Gaziantep, 2014.

Katılımcı 10. Derleyen: Sedat KÜREŞ. Kaynak kişi; Mustafa Kurt, Araban, Gaziantep, 2003.

Katılımcı 11. Derleyen: Ayşe BEKMEZLİ. Kaynak kişi; Ahmet Bozdoğan, Gaziantep, 2014.

Katılımcı 12. Derleyen: Sevda AKDENİZ. Kaynak kişi; A. Hamdi Bayram, Gaziantep, 2014.

Katılımcı 13. Derleyen: Esra ÇAKSAK. Kaynak kişi; Mehmet Çaksak, Şahinbey, Gaziantep, 2014.

Katılımcı 14. Derleyen: Pınar BURUL. Kaynak kişi; Ökkeş AKSU, Gaziantep, 2003.

Katılımcı 15. Derleyen: Nazan TUNÇ. Kaynak kişi; Hatice Yeden, Şhitkamil, Gaziantep, 2003.

Katılımcı 16. Derleyen: Müslüm KAYA. Kaynak kişi; Cemil Erikçi, Şhitkamil, Gaziantep, 2013.

Katılımcı 17. Derleyen: Ahmet GÖYANCIK. Kaynak kişi; Ahmet Elmalı, Kilis, 2015.

